

Yetişkinliğe Geçişte Bireyleşme Türleri ve Kimlik Statüleri: Üniversite Öğrencileri ve "Unutulan Yarı"

Individualization Types and Identity Status in Transition to Adulthood: College Students and "Forgotten-Half"

Hasan Atak¹, Emine Gül Kapıcı², Figen Çok³

¹Yrd.Doç.Dr., Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü, Kırıkkale, ²Prof.Dr., Ankara Üniversitesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü,

³Prof.Dr., TED Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü, Ankara

ÖZET

Amaç: Erikson'dan itibaren ergenliğin en önemli psikososyal görevinin "kimlik" olarak kabul edilmesine karşın, özellikle son yıllarda ayrı bir gelişimsel dönem olduğu iddia edilen "beliren yetişkinlik" döneminin temel görevinin "kimlik" olabileceği ve kimlik gelişiminin aslında ergenlikte başlayıp bu dönemde tamamlandığı öne sürülmektedir. Bu çalışmanın temel amacı, beliren yetişkinlik döneminde bireyleşme türlerinin varlığını incelemek ve kimlik statülerinin bireyleşme türlerine göre farklılaşım farklılaşmadığını incelemektir. **Yöntem:** Çalışmaya 19-26 yaş aralığında bulunan toplam 700 genç (üniversite eğitimi alan 343 ve almayan 357 birey) katılmıştır. Katılımcıların %37.9'u erkek (n=265), %62.1'i (n=435) kadındır; yaş ortalaması 23.5'dir (SS=1.4). Araştırmada "Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği" ve "Çok-Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği" kullanılmıştır. Frekans ve yüzde analizi, t-testi, MANOVA ve küme analizi verilerin analizinde yararlanılan temel istatistiklerdir. **Bulgular:** Sonuçlar, yetişkinliğe geçiş döneminde gelişimsel ve standart bireyleşme olarak adlandırılan her iki bireyleşme türünün de deneyimlendiğini göstermektedir. Ayrıca, kimlik statülerinin gelişimsel ve standart bireyleşme türlerine göre farklılaştığı bulunmuştur. **Sonuç:** Bulgular, bireyleşmenin, beliren yetişkinlik dönemindeki Türk gençlerinin kimlik biçimlenme sürecine katkısı bağlamında tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Yetişkinliğe geçiş, bireyleşme, kimlik statüleri, unutulan yarı.

(*Klinik Psikiyatri 2013;16:71-82*)

SUMMARY

Objectives: Identity development has long been acknowledged as a central psychosocial task for adolescents. In recent years it is suggested that identity development starts during adolescent years but it has been completed throughout "emerging adulthood" period. Although the relationship between identity status and various psycho-social variables have been well-documented the relationship between identity status with those of individualization during emerging adulthood has not been studied. Thus, the first aim of the present study is to investigate individualization types in emerging adulthood and its relationship with identity status. **Method:** A total of 700 individuals from two different educational background participated in the study (university students n=343 and "forgotten half" n=357). Of these 37.9 % (n=265) were male and 62.1% (n=435) were female. The age of the participants ranged from 19 to 26 with a mean of 23.5 (SD=1.4). "The Ego Identity Status Scale" and "Multi-Measure Agentic Personality Scale" were utilized. Frequency and percent analysis, t-test, MANOVA and cluster analyses were the primary statistics. **Results:** The results demonstrated that there were two individualization types namely developing individualization and default individualization during transition to adulthood, and identity status differed according to individualization types. **Conclusion:** The results are discussed in relation to the contribution of individualization types to the identity status for Turkish emerging adults.

Key Words: Transition to adulthood, individualization, identity status, forgotten-half.

GİRİŞ

Erikson'dan (1968) bu yana ergenlikte kazanılması gereken temel özelliğin "kimlik kazanımı" olduğu varsayılmaktadır. Bununla birlikte, son yıllarda yapılan gelişim psikolojisi çalışmaları kimlik gelişiminin ergenlikte başlamasına karşın, yirmili yaşların başı ve ortasını kapsayan ve yeni bir yaşam dönemi olarak ortaya atılan beliren yetişkinlik döneminde yoğunlaştığını göstermektedir (Arnett 2000, 2004). Bu bağlamda, son yıllarda yapılan kimlik gelişimi çalışmalarının ergenlerden çok, beliren yetişkinlerle yapıldığı görülmektedir.

Kimlik gelişimi karmaşık ve çok yönlüdür. Bununla birlikte Erikson (1968), kimlik keşfi konusunda ergenin çalışma, ideoloji ve romantik ilişki olmak üzere üç temel alanda denemelerde bulunduğunu ve bu denemelerin kimlik keşfi sürecinin motoru olduğunu ifade etmiştir. Marcia (1966, 2002) dağınık kimlik, ipotekli kimlik, başarılı kimlik ve moratoryum olmak üzere dört kimlik statüsü öne sürmüştür. Kısaca ifade etmek gerekirse; dağınık kimlik (düşük keşif, düşük içsel yatırım) kimlik konuları ile ilgilenmemeyi; ipotekli kimlik (düşük keşif, yüksek içsel yatırım) kimlik biçimlenmesinde katılığı ve mevcut yapıya uymayı; moratoryum (yüksek keşif, düşük içsel yatırım) benlik için güçlü bir arayışı; başarılı kimlik (yüksek keşif, yüksek içsel yatırım) farklı parçaları içeren tutarlı bir kimlik oluşturmayı temsil etmektedir.

Yurtdışında ve Türkiye'deki kimlikle ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında; demografik değişkenlerden en çok yaş, SED ve cinsiyetin kimlik gelişimi ile olan ilişkisinin araştırıldığı görülmektedir. Araştırmalar sonucunda genelde yaşla birlikte kimlik statülerinin olumluya doğru geliştiği sonucuna hem yurtdışında (Adams ve Jones 1983, Wires ve ark. 1994), hem de Türkiye'de (Gavas 1998, Uzman 2002) ulaşılmıştır. Yurtdışında (Streitmatter 1993) ve Türkiye'de (Başkan 2000, Süslü 2002) yapılan araştırmalar sonucunda cinsiyetler açısından kimlik statülerinde çoğunlukla anlamlı farka rastlanmazken; kimlik alanlarının ayrı ayrı incelendiği yurtdışındaki ve Türkiye'deki bazı araştırmalarda cinsiyetler arasında farklılıklar olduğu (Archer 1985, Solmaz 2002) görülmektedir. Ruh sağlığı bağlamında kimliğin en çok kimlik bocalaması ve psikopatoloji (Kaynak-Demir ve ark. 2009) boyu-

tunda çalışıldığı görülmektedir. Kimlik bocalaması ile yaş ve cinsiyet arasındaki ilişkiyi inceleyen bu çalışmalara bakıldığında, kimlik duygusu üzerinde yaş ve cinsiyetin etkisi gözlenmezken (Dereboy ve ark. 1994, Çuhadaroğlu 1999, Kaynak-Demir ve ark. 2009), başka bir çalışmada ise cinsiyetin etkisi gözlenmiştir (Türkbay ve ark. 2005a). Ayrıca, kimlik bocalaması içindeki gençlerde depresyon sıklığının (Çuhadaroğlu 1999) ve genel semptom düzeyinin (Türkbay ve ark. 2005b) yüksek olduğunu ortaya koyan çalışmalar da vardır. Dereboy ve Çelen (2012), Türkiye'de kimlik çalışmaları konusundaki derleme çalışmalarında, kimlik gelişimi, kimlik statüleri, kimlik stilleri ve kimlik sermayesi ile ilgili hem kuramsal, hem görgül hem de uygulamaya dönük çalışmaları incelemişlerdir. Dereboy ve Çelen'in (2012) aktardığına göre, kimlik sermayesinin ölçümü konusunda temelde iki ölçek kullanılmaktadır. Bunlardan ilki, iki alt ölçekten oluşan ISRI (Cote 1997) adındaki ölçektir. Bu ölçek Türk kültürüne Özdikmenli-Demir (2010) tarafından uyarlanmıştır. İkincisi ise, dört alt ölçekten oluşan MAPS (Cote 1997) adlı ölçektir. Bu ölçek, eşzamanlı olarak hem Özdikmenli-Demir (2010) hem de Atak (2010) tarafından Türk kültürüne uyarlanmıştır. Dereboy ve Çelen'e göre (2012), iki uyarlama arasında geçerlik ve güvenilirlik açısından bazı benzerlikler olsa da, hangi sürümün daha iyi olduğuna karar vermek için, her iki sürümün psikometrik özelliklerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi gerekmektedir.

Kimlikle ilgili kavramlar dikkate alındığında kimlik biçimlenmesinde özerk eylemde bulunma anlamına gelen eylemliliğin (agency) de etkili olduğu görülmektedir (Erikson 1968, Schwartz ve ark. 2005). Erikson (1968) sanayileşmiş toplumlarda tutarlı kimlik biçimlenmesinde eylemlilik, kendini yönlendirme ve özgür seçimin önemi üzerinde durmuştur. Cote'a göre (2002) eylemliliğin derecesi, kimlik biçimlenmesinin yönünü belirlemektedir. Cote (1997), eylemliliğin işlevsel tanımını benlik saygısı, yaşam amaçları, öz yeterlilik ve iç denetim odağından oluşan bileşik bir yapı olarak belirlemiştir. Cote'a göre (1997), eylemliliğin derecesi bireyleşmenin de yönünü belirleyebilmektedir; yüksek eylemlilik sağlıklı bireyleşmeye etki ederken, düşük eylemlilik istenmeyen türde bireyleşmeyi doğurabilmektedir.

Cote (2000) gelişimsel bireyleşme (developmental individualization) ve standart bireyleşme (default individualization) kavramlarını önermiştir. Bazı bireyler, bireyleşme sürecinde popüler kültürün sunduğu yaşam amaçlarını benimseyebilmekte ve en son modayı ve güncel gençlik kültürünün eğilimlerini izleyerek, kendilerine sunulmuş olan "var olan seçenekleri" (default options) tercih edebilmektedirler. Bu bireyleşme biçimi "standart bireyleşme" (Cote 2000) olarak adlandırılmaktadır. Bu yaşam biçimi dayatılmış bir biçimdir ve burada kişinin çok sınırlı düzeyde çabası, yetkinliği ve eylemliliği söz konusudur (Cote 2002). "Varsayılan bireyleşen" bir birey, gerçekte kendini geliştirebilecek olanakları göz ardı etmiş olur. Böyle bir yöntem, yetişkinliğe geçişte ve kimlik oluşturma sürecinde önemli olan ve kişiyi yetişkin yaşamına ve rollerine hazırlayan bazı konularda (evlilik, anababa olma, iş gibi) karar alma konusunda bireyleri hazırlıksız bırakmaktadır (Schwartz 2002, 2005, 2006, Schwartz ve ark. 2005). Standart bireyleşmeye alternatif olarak, bireyler bütün olanakları değerlendirdikleri bir yaşam biçimi benimseyebilir. Bu bireyleşme yöntemi "gelişimsel bireyleşme" (Cote 2000) olarak adlandırılmaktadır. Bu bireyleşme türü sürekli gelişime, büyümeye dayanan ve önceden planlaması yapılan bir yaşam biçimini içermektedir. Gelişimsel bireyleşme bilişsel, mesleki ve psikolojik alanlarda gelişmeyi sağlayan fırsatları kullanmayı ve ulaşılabilir seçeneklerin keşfine ve denenmesine dayanan bir yaşam biçimini içermektedir. Gelişimsel bireyleşme, bireyin yeteneklerinin ve eylemlilik kapasitelerinin (agent capabilities) aktif bir biçimde deneyimlenmesine işaret ettiği için, genç insanları yetişkin rollerine hazırlayacak olan kararların alınmasına ve yetişkinliğe geçişte karşılaştıkları problemlerin çözülmesine yardım edebilmektedir. Bireyleşme ile kimlik biçimlenmesinin ilişkisini inceleyen çalışmalarına bakıldığında, literatürde kimlik statülerinin bireyleşme türlerine göre farklılaştığını ortaya koyan çok az çalışmanın olduğu görülmektedir (Cote ve Schwartz 2002, Schwartz ve ark. 2005).

Üniversite ortamı tarafından bireye sağlanan psikososyal moratoryum, bireylere kimlik keşfi konusunda daha çok seçenek sunmaktadır (Arnett 2004). Üniversiteye gitmeyen ve "unutulan yarı (forgotten half)" (Halperin 2001) olarak adlan-

dırılan gençler ise düşük gelirli işlerde çalışmakta ve üniversite eğitimi almamış olmaları aşk, iş ve dünya görüşü gibi kimlik konularını unutulan yarı için önemli bir engel haline getirmektedir. Örneğin, Perry'e göre (1999) dünya görüşündeki değişimlerin kaynağı bilişsel yapıdaki değişikliklerdir ve bunu bireylere sunan en iyi ortam üniversite eğitimidir. Bu bağlamda, bireyleşme ve kimlik biçimlenmesinin üniversite eğitimi alan ve almayan bireylerde incelenmesi, bu iki kavramın ilişkisinin yönü ve gücü hakkında bilgi vermesinin yanında, bireyleşme ve kimlik literatürüne de katkı sağlayabilir.

Bu çalışmanın amacı, beliren yetişkinlik döneminde "bireyleşme-kimlik biçimlenmesi" ilişkisini incelemektir. Çalışmanın ilk amacı, Cote (2000) tarafından önerilen ve varsayılan ve gelişimsel bireyleşme olarak adlandırılan bireyleşme türlerinin beliren yetişkinlik döneminde varlığını incelemektir. Çalışmanın ikinci amacı ise, kimlik biçimlenmesinin bireyleşme türlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektir.

Bu amaçlarla aşağıdaki hipotezler ve alt hipotezler kurulmuştur

a. Beliren yetişkinlik döneminde biri gelişimsel bireyleşmeyi, diğeri standart bireyleşmeyi temsil eden iki bireyleşme türü de vardır.

b. Kimlik statüleri bireyleşme türlerine göre farklılaşmaktadır;

1. Gelişimsel bireyleşme grubunda bulunan bireyler, standart bireyleşme grubunda bulunan bireylere göre daha fazla sağlıklı kimlik biçimlenmesine (başarılı kimlik statüsü gibi) sahiptir.

2. Standart bireyleşme grubundaki bireyler, gelişimsel bireyleşme grubundakilere göre daha fazla düşük kimlik biçimlenmesine (ipotekli gibi) sahiptir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu araştırma, kesitsel araştırma düzeni kullanıldığı, mevcut durumu sorgulayan betimsel bir araştırmadır. Türkiye'de bireyleşmenin kimlik biçimlenmesi üzerindeki etkisini incelemek amacıyla, ilişkisel tarama modeline dayanarak gerçekleştirilmiştir.

Katılımcılar

Katılımcıların tamamı Ankara ilindeki üniversitelere devam eden öğrenciler ile aynı yaş grubunda olup öğrenci olmayan bireylerden oluşmaktadır. Ölçme araçlarının uygulanacağı bireyler, "üniversite eğitimi almış ya da alıyor olmak ve üniversite eğitimi almamış olmak" durumu dikkate alınarak amaçlı (purposive) örnekleme yoluyla belirlenmiştir. Bu çalışmada, araştırma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme çeşitlerinden, maksimum çeşitlilik yöntemi benimsenmiş ve bu bağlamda evrenin temsili göz önünde bulundurularak, bireylerin seçilmesinde üniversite yaşantısını deneyimleyip deneyimlememek durumu dikkate alınarak katılımcılar seçilmiştir. Araştırmaya katılan 700 kişinin %37.9'u erkek (265 kişi), %62.1'i (435 kişi) kadındır. Grubun %15.7'si 18-19 yaş aralığında (110 kişi), %38.6'sı 20-24 yaş aralığında (270 kişi) ve %45.7'si 25-26 yaş aralığında (320 kişi) yer almaktadır. Katılımcıların %49'u (343 kişi; yaş ort: 23.1; ss: 1.4) üniversite öğrencisi iken, %51'i (357 kişi; yaş ort: 24.1; ss: 1.3) üniversite öğrencisi değildir. Katılımcıların yaş ortalaması 23.6'dır (ss: 1.4).

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler, aşağıda açıklanan kişisel bilgi formu ve ölçekler aracılığı ile bireysel uygulama ve grup uygulaması şeklinde toplanmıştır.

Kişisel bilgi formu: Katılımcıların yaş, cinsiyet ve eğitim durumları gibi demografik özelliklerine ilişkin bilgiler kişisel bilgi formu aracılığıyla elde edilmiştir.

Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği: Kimlikle ilgili verilerin toplanması için Bennion ve Adams (1986) tarafından geliştirilen ve Eryüksel ve Varan (1999) tarafından Türk kültürüne uyarlanan "Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği-BKSÖ (Extended Objective Measure of Ego Identity Status-EOMEIS)" kullanılmıştır. BKSÖ, ergenlerin Marcia (1966) tarafından tanımlanan dört ayrı kimlik statüsünden (başarılı, askıya alınmış, ipotekli ve dağınık) hangisinde bulunduğunu ölçen Likert tipi bir ölçektir. Dağınık kimlik statüsü (düşük keşif, düşük bağlanma) kimlik konuları ile ilgilenmemeyi; ipotekli kimlik statüsü (düşük keşif,

yüksek bağlanma) kimlik biçimlenmesinde katılığı ve mevcut yapıya uymayı; moratoryum statüsü (yüksek keşif, düşük bağlanma) benlik için güçlü bir arayışı; başarılı kimlik statüsü ise (yüksek keşif, yüksek bağlanma) farklı parçaları içeren tutarlı bir kimlik oluşturmayı temsil etmektedir.

Çok-Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği: Eylemli kişiliği ve bireyleşme türlerini ölçen ve Cote (1997) tarafından geliştirilen "Çok Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği Kısa Formu (Multi-Measure Agentic Personality Scale - Short Form)" kullanılmıştır. Bu ölçek, özsaygıyı ölçen 5 madde, yaşam amacını ölçen 5 madde, iç denetim odağını ölçen 5 madde ve öz-yeterliliği ölçen 5 madde olmak üzere toplam 20 madde ve dört alt faktörden oluşmaktadır. Her bir alt ölçekten alınabilecek puanlar 5 ile 25 arasında değişmektedir. Ölçekten yüksek puan almak gelişimsel bireyleşmeye, düşük puan almak ise standart bireyleşmeye işaret etmektedir. Ölçeğin Türk kültürüne uyarlaması Atak (2010) tarafından yapılmıştır. Ölçekte puanlama yapılırken, toplam puan dikkate alınmakta ve ölçekten yüksek puan almak gelişimsel bireyleşmeye, düşük puan almak ise standart bireyleşmeye işaret etmektedir. Orijinal ölçekte 4 alt faktör vardır ve ölçek varyansın %42'sini açıklamaktadır. Ölçeğin tamamı ve alt ölçekler için Cronbach alfa değerleri .58 ile .86 arasında (ortalama .76) değişmektedir. Ölçeğin Türkçe versiyonunda, açımlayıcı faktör analizi sonucunda varyansın %57.43'ünü açıklayan 15 madde ve 4 faktör ortaya çıkmıştır. Faktörler orijinal ölçekteki gibi Benlik saygısı, Yaşam amaçları, Özyeterlilik ve İç denetim odağı olarak adlandırılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda .41 ile .77 arasında değişen path katsayıları ve yüksek uyum iyiliği değerleri (AGFI=0.92, GFI=0.94, RMSEA=0.052, P=.00) elde edilmiştir. Güvenirlik çalışmasında ise, Cronbach Alfa değeri Özsaygı için .76, Yaşam amaçları için .72, İç denetim odağı için .74, Özyeterlilik için .72 ve ölçeğin tamamı için .81 olarak bulunmuştur. Test-tekrar test güvenirlilik katsayısı .87 (p<.001) olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen verilerin istatistiksel çözümlenmeleri SPSS 14.00 paket programı kullanılarak yapılmıştır. Katılımcıların demografik

Tablo 1. Çok-yönlü eylemli kişilik ölçeği puanları üzerinde yapılan küme analizi sonuçları

Küme	N	%	$\bar{x}$	Ss
1 (Gelişimsel Bireyleşme)	337	48.1	57.64	4.33
2 (Standart bireyleşme)	363	51.9	46.12	5.18
Toplam	700	100	51.67	7.47

özelliklerinin analizinde frekans ve yüzde dağılımı kullanılmıştır. Beliren yetişkinlik döneminde bireyleşme türlerini incelemek için Ward'ın hiyerarşik küme analizi ile ve bireyleşme türlerinin demografik değişkenlere göre dağılımı frekans ve yüzde dağılımı ile incelenmiştir. Kimlik statülerinin bireyleşmeye göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek için ise MANOVA yapılmıştır ve açıklanan varyansı belirlemek için yine etki büyüklüğüne bakılmıştır. MANOVA sonucunda fark çıkmasından dolayı, izleme testi olarak ilişkisiz t-testi analizleri yapılmıştır. Verilerin analiz edilmesinde en az .05 anlamlılık düzeyi benimsenmiştir.

İşlem

Araştırmada veriler, bireysel uygulama ve grup uygulaması şeklinde toplanmıştır. Veriler toplanırken gönüllülük ilkesi esas alınmış, katılımcılara öncelikle araştırmanın amacına yönelik kısa bir bilgi verilmiş ve ardından araştırmaya katılmak isteyen katılımcılara ölçekler verilmiştir. Katılımcılardan kimlik bilgileri istenmemiştir. Ölçeklerin uygulanması 40-45 dakika arasında değişmiştir. Araştırma verileri Ankara ilinde Nisan 2009-Ağustos 2009 tarihleri arasında toplanmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın amacı doğrultusunda elde edilen bulgular ve yorumlara yer verilmiştir. Bulgular ve yorumlar iki bölüm olarak sunulmaktadır.

Bireyleşme Türlerine İlişkin Bulgular

Bireyleşme türlerini belirlemek için, Cote (2002) ve Schwartz ve ark.'nın (2005) önerdiği gibi Çok-Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği puanları üzerinde Ward'ın hiyerarşik küme analizi yöntemi kul-

lanılmıştır. Yüksek eylemlilik gelişimsel bireyleşmeyi, düşük eylemlilik ise standart bireyleşmeyi temsil etmektedir (Cote 2002). Analiz sonucunda iki küme oluşmuştur ve 1 numaralı kümenin "gelişimsel bireyleşmeyi", 2 numaralı kümenin ise "standart bireyleşmeyi" temsil ettiği kabul edilmiştir. Küme analizi sonuçlarına ilişkin ortalama puan ve standart sapmaları Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1'de de görüldüğü gibi, küme analizi sonucunda biri gelişimsel bireyleşmeyi, diğeri standart bireyleşmeyi temsil eden iki küme oluşmuştur. Grubun %48.1'i (337) gelişimsel bireyleşme, %51.9'u (363) ise standart bireyleşme grubundadır. Gelişimsel bireyleşen katılımcıların Çok-Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği'nden aldıkları ortalama puan 57.64 (SS: 4.33) iken, standart bireyleşme grubunun ölçekten aldıkları ortalama puan 46.12 (SS: 5.18) olarak bulunmuştur. Bir sonraki adımda, bireyleşme türlerinin çeşitli değişkenlere göre dağılımı incelenmiştir.

Bireyleşme Türlerinin Dağılımına İlişkin Bulgular

Bireyleşme türlerinin yaş, cinsiyet ve üniversite eğitimi durumuna göre dağılımına ilişkin sonuçlar, aşağıda Tablo 2'de sunulmaktadır.

Bireyleşme türlerinin dağılımına bakıldığında, gelişimsel bireyleşmenin en çok 25-27 yaş arasında, standart bireyleşmenin ise en çok 20-24 yaş arasında olduğu ifade edilebilir. Bireyleşme türlerinin yaşa göre farklılaşıp farklılaşmadığı ki-kare yöntemi ile incelenmiştir. Analiz sonucunda bireyleşme türlerinin yaşa göre farklılaşmadığı bulunmuştur (4.17, $p > .05$; Cramer V: 07). Bireyleşme türlerinin cinsiyete göre dağılımına bakıldığında, hem kadınların hem de erkeklerin çoğunluğunun standart bireyleşme grubunda yer aldığı görülmektedir. Bireyleşme türlerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan ki-kare

Tablo 2. Bireyleşme türlerinin çeşitli değişkenlere göre dağılımı

		Bireyleşme Türü		
		Gelişimsel (%)	Varsayılan (%)	Toplam (%)
Yaş	18-19	44 (40)	66 (60.0)	110 (100)
	20-24	129 (47.8)	141 (52.2)	270 (100)
	25-27	164 (51.3)	156 (48.7)	320 (100)
Cinsiyet	Erkek	127 (47.9)	138 (52.1)	265 (100)
	Kadın	210 (48.3)	225 (51.7)	435 (100)
Üniversite eğitimi	Evet	133 (38.8)	210 (61.2)	343 (100)
	Hayır	204 (57.1)	153 (42.9)	357 (100)
	Toplam	337 (48.1)	363 (51.9)	700 (100)

Tablo 3. Kimlik statülerinin bireyleşme türüne göre çok yönlü varyans analizi (MANOVA) sonuçları

Etki	λ	F	Hipotez sd	Hata sd	P	η^2
Ortak etki	.01	8535.68	8.000	691.00	.000	.99
Bireyleşme türü	.80	20.96	8.000	691.00	.000	.20

analizi sonucunda, bireyleşme türlerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı bulunmuştur (3.08, $p > .05$; Cramer V: 06). Bireyleşme türlerinin üniversite eğitimi alıp almamaya göre dağılımına bakıldığında, üniversite öğrencisi olmayan katılımcıların çoğunluğunun gelişimsel bireyleşme grubunda yer aldığı, üniversite öğrencilerinin ise çoğunluğunun standart bireyleşme grubunda yer aldığı görülmektedir. Bireyleşme türlerinin üniversite eğitime göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan ki-kare analizi sonucunda, bireyleşme türlerinin üniversite eğitimi alma ve almama durumuna göre farklılaştığı bulunmuştur (23.64, $p < .001$; Cramer V: 20).

Kimlik Statülerinin Bireyleşme Türüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Kimlik statülerinin bireyleşme türlerine göre farklılaşp farklılaşmadığının incelenmesi amacıyla MANOVA yapılmıştır.

BKSÖ'den elde edilen kimlik statüleri puanları

üzerinde yapılan MANOVA sonuçları, bireyleşme türleri açısından kimlik statüleri puanlarının farklılaştığını göstermektedir [Wilks Lambda (λ) = .80, $F(8, 691) = 20.96$, $p < .001$]. Ayrıca, bireyleşme türü bağımlı değişkenlerdeki varyansın %20'sini ($\eta^2 = .20$) açıklamaktadır. Bu değer, yüksek düzeyde bir etki büyüklüğünü ifade etmektedir (Cohen 1988). Kimlik statülerinin bireyleşme türlerine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan MANOVA sonuçları Tablo 3'te özetlenmektedir.

Bireyleşme türleri açısından kimlik statüleri puanlarındaki farkın anlamlı çıkmasından sonra, bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını saptamak için izleme analizi olarak t-testi yapılmıştır. Katılımcıların üniversite eğitimi açısından kimlik puanlarının farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin t-testi sonuçları Tablo 4'te sunulmaktadır.

Bulgulara göre, ideolojik başarılı kimlik statüsü bireyleşme türüne göre farklılaşmaktadır ($t_{(698)} = 3.27$, $p < .01$). Gelişimsel bireyleşme grubundaki

Tablo 4. Katılımcıların BKSÖ puanlarının bireyleşme türüne göre t-testi sonuçları

Değişken	Bireyleşme türü	$\bar{x}$	S	t	p	Cohen d
İdeolojik başarılı	Gelişimsel	32.70	4.61	3.27**	.001	.24
	Varsayılan	31.58	4.43			
İdeolojik askıya alınmış	Gelişimsel	26.25	4.28	9.95***	.000	.68
	Varsayılan	29.93	5.38			
İdeolojik ipotekli	Gelişimsel	26.25	3.65	6.76***	.000	.46
	Varsayılan	28.36	4.55			
İdeolojik dağınık	Gelişimsel	30.93	3.76	2.19*	.028	.15
	Varsayılan	31.67	5.04			
Kişilerarası başarılı	Gelişimsel	32.13	4.00	.16	.872	.01
	Varsayılan	32.07	4.61			
Kişilerarası askıya alınmış	Gelişimsel	26.05	4.39	6.21***	.000	.42
	Varsayılan	28.43	5.65			
Kişilerarası ipotekli	Gelişimsel	23.27	4.59	10.36***	.000	.69
	Varsayılan	27.60	6.28			
Kişilerarası dağınık	Gelişimsel	30.91	3.72	5.59***	.000	.37
	Varsayılan	32.82	5.14			

*p<.05, **p<.01, ***p<.001, Sd: 698

katılımcıların ölçekten aldıkları ortalama puan ($\bar{x}$ =32.70), standart bireyleşme grubundaki bireylerin ölçekten aldıkları ortalama puandan ($\bar{x}$ =31.58) anlamlı bir biçimde farklı bulunmuştur. Bu bulgu, gelişimsel bireyleşmeyi tercih etmenin yani seçenekleri araştırıp, inceleyip, daha sonra kendine uygun olanı seçmenin, ideolojik boyutta başarılı kimlik biçimlenmesiyle ilişkili olduğu şeklinde yorumlanabilir. İdeolojik askıya alınmış kimlik statüsü de bireyleşme türüne göre farklılaşmaktadır ($t_{(698)}=9.95$, $p<.001$). Standart bireyleşme grubundaki katılımcıların ölçekten aldıkları ortalama puan ($\bar{x}$ =29.93), gelişimsel bireyleşme grubundaki bireylerin ölçekten aldıkları ortalama puandan ($\bar{x}$ =26.25) anlamlı bir biçimde farklı bulunmuştur. Bu bulgu, standart bireyleşmeyi tercih etmenin, ideolojik boyutta askıya alınmış kimlik statüsü ile ilişkili olduğu şeklinde yorumlanabilir. Tablo 4'te de görüldüğü gibi, ideolojik ipotekli kimlik statüsü bireyleşme türüne göre farklılaşmaktadır ($t_{(698)}=$

6.76, $p<.001$). Standart bireyleşme grubundaki katılımcıların ölçekten aldıkları ortalama puan ($\bar{x}$ =28.36), gelişimsel bireyleşme grubundaki bireylerin ölçekten aldıkları ortalama puandan ($\bar{x}$ =26.25) anlamlı bir biçimde farklı bulunmuştur. Bu bulgu, standart bireyleşmeyi tercih etmenin, ideolojik ipotekli kimlik statüsü ile ilişkili olduğu şeklinde yorumlanabilir. İdeolojik dağınık kimlik statüsü de bireyleşme türüne göre farklılaşmaktadır ($t_{(698)}=2.19$, $p<.05$). Standart bireyleşme grubundaki katılımcıların ölçekten aldıkları ortalama puan ($\bar{x}$ =31.67), gelişimsel bireyleşme grubundaki bireylerin ölçekten aldıkları ortalama puandan ($\bar{x}$ =30.93) anlamlı bir biçimde farklı bulunmuştur. Bu bulgu, standart bireyleşmeyi tercih etmenin, ideolojik boyutta dağınık kimlik statüsü ile ilişkili olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Analiz sonuçlarına göre, kişilerarası başarılı kimlik statüsü bireyleşme türüne göre farklılaşmamak-

tadır ($t(698)=.16, p>.05$). Bu bulgu, gelişimsel bireyleşmeyi tercih etmenin kişilerarası boyutta başarılı kimlik biçimlenmesiyle ilişkisinin olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Bununla birlikte, kişilerarası askıya alınmış kimlik statüsü bireyleşme türüne göre farklılaşmaktadır ($t(698)=6.21, p<.001$). Standart bireyleşme grubundaki katılımcıların ölçekten aldıkları ortalama puan ($\bar{x}=28.43$), gelişimsel bireyleşme grubundaki bireylerin ölçekten aldıkları ortalama puandan ($\bar{x}=26.05$) anlamlı bir biçimde farklı bulunmuştur. Bu bulgu, standart bireyleşmeyi tercih etmenin, kişilerarası boyutta askıya alınmış kimlik statüsü ile ilişkili olduğu şeklinde yorumlanabilir. Benzer biçimde, kişilerarası ipotekli kimlik statüsü de bireyleşme türüne göre farklılaşmaktadır ($t(698)=10.36, p<.001$). Standart bireyleşme grubundaki katılımcıların ölçekten aldıkları ortalama puan ($\bar{x}=27.60$), gelişimsel bireyleşme grubundaki bireylerin ölçekten aldıkları ortalama puandan ($\bar{x}=23.27$) anlamlı bir biçimde farklı bulunmuştur. Bu bulgu, standart bireyleşmeyi tercih etmenin, kişilerarası boyutta ipotekli kimlik statüsü ile ilişkili olduğu şeklinde yorumlanabilir. Tablo 4'te de görüldüğü gibi, kişilerarası dağınık kimlik statüsü bireyleşme türüne göre farklılaşmaktadır ($t(698)=5.59, p<.05$). Standart bireyleşme grubundaki katılımcıların ölçekten aldıkları ortalama puan ($\bar{x}=32.82$), gelişimsel bireyleşme grubundaki bireylerin ölçekten aldıkları ortalama puandan ($\bar{x}=30.91$) anlamlı bir biçimde farklı bulunmuştur. Bu bulgu, standart bireyleşmeyi tercih etmenin, kişilerarası boyutta dağınık kimlik statüsü ile ilişkili olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Bu bulgulara genel olarak bakıldığında, kişilerarası boyutta başarılı kimlik statüsünün bireyleşme türüne göre farklılaşmaması dışında, diğer bulgular kimlik gelişimi ile ilgili kuramsal açıklamalarla ve bireyleşme-kimlik ilişkisini inceleyen çalışmalarla (Cote ve Levine, 2002, Schwartz, Cote ve Arnett, 2005) uyumludur. Bu sonuçlar bir sonraki bölümde tartışılmıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇLAR

Bu bölümde, araştırma sonucunda ortaya çıkan bulgular kuramsal açıklamalar ve görgül çalışmalar bağlamında tartışılmıştır.

Bireyleşme Türlerine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırma bulgularına bakıldığında, biri gelişimsel bireyleşmeyi diğeri standart bireyleşmeyi temsil eden iki küme bulunmuştur ve grubun çoğunluğu standart bireyleşme grubunda olduğu görülmektedir. Genel olarak bireyleşme türlerinin yaş grupları arasında dağılımına bakıldığında, gelişimsel bireyleşmenin en çok 25-26 yaş arasında, standart bireyleşmenin ise en çok 20-24 yaş arasında olduğu ifade edilebilir. Bireyleşme türlerinin cinsiyete göre dağılımına bakıldığında, hem kadınların hem de erkeklerin çoğunluğunun standart bireyleşme grubunda yer aldığı görülmektedir. Bireyleşme türlerinin üniversite eğitimi alıp almamaya göre dağılımına bakıldığında, üniversite öğrencisi olmayan katılımcıların çoğunluğunun gelişimsel bireyleşme grubunda yer aldığı, üniversite öğrencilerinin ise çoğunluğunun standart bireyleşme grubunda yer aldığı bulunmuştur. Araştırmanın başında, literatürdeki görgül çalışmalar ve kuramsal açıklamalar (Cote 1997, Schwartz ve ark. 2005, Cote ve Schwartz 2002) dikkate alınarak, gelişimsel ve standart bireyleşme türlerinin her ikisinin de beliren yetişkinlik döneminde var olduğu hipotezi kurulmuştur. Araştırma sonuçları dikkate alındığında, bu hipotezin doğrulandığı görülmektedir.

Literatürde bireyleşme türlerinin varlığını inceleyen tek çalışmada Schwartz, Cote ve Arnett (2005), beliren yetişkinlikte her iki bireyleşme türünün de olduğunu ve katılımcıların çoğunun gelişimsel bireyleşme grubunda yer aldığını ve bireyleşme türünün etnik kökene göre farklılaşmadığını bulmuştur. Bu çalışmada da beliren yetişkinlik döneminde her iki bireyleşmenin de olduğu ve grubun çoğunluğunun ise standart bireyleşme grubunda olduğu bulunmuştur. İki çalışmada katılımcıların yaş gruplarının benzer olmasına karşın, aradaki farkın kültürden kaynaklandığı ifade edilebilir. Schwartz, Cote ve Arnett'in (2005) çalışması bireyciliğin yaygın olduğu ABD ve Kanada'da yapılmışken, bu çalışma daha toplulukçu olan Türkiye'de yapılmıştır. Gelişimsel bireyleşmenin en çok 25-26 yaş arasında, standart bireyleşmenin ise en çok 20-24 yaş arasında olduğunun bulunması yetişkinliğe geçişle açıklanabilir. Türkiye'de yetişkinliğe geçiş çalışmalarına (Atak ve Çok 2007, Doğan-Ateş ve ark.

2007) bakıldığında, yetişkinliğe geçiş yıllarının ortalama 19-26 yaş arasında olduğu görülmektedir. Bireyler, yetişkinliğe yaklaştıklarında kendi sorumluluklarını almaya başlamakta, kendi yaşamlarını yönetmeye başlamaktadırlar. Gelişimsel bireyleşmede ise yüksek eylemlilik yani kendi yaşamının sorumluluğunu alma ve yaşamını yönetme söz konusudur. Bu iki bilgi birlikte ele alındığında, gelişimsel bireyleşmenin daha büyük yaş grubunda daha çok görülmesi beklendiği bir sonuçtur. Gelişimsel bireyleşme, sürekli gelişime, büyümeye dayanan bir yaşam biçimini içermektedir ve duygusal olarak anababalardan bağımsızlık ve özerk olma ve kişisel ilişkilerin özel olması ile belirgindir.

Hem kadınların hem de erkeklerin çoğunluğunun standart bireyleşme grubunda yer almasının nedeni de kültür olabilir. Toplumsal cinsiyetle ilgili açıklamalara (Buss ve Barnes 1986, Güneri ve ark. 1999, Kağıtçıbaşı 1996) bakıldığında, erkeklere yaşamda daha çok seçenek sunulduğu için, erkeklerin gelişimsel bireyleşme grubunda olması beklenirdi. Ancak, bu çalışmada her iki cinsiyette de en çok görülen bireyleşmenin standart bireyleşme olduğu görülmektedir.

Araştırma bulgularına bakıldığında, üniversite öğrencisi olmayan katılımcıların çoğunluğunun gelişimsel bireyleşme grubunda yer aldığı; üniversite öğrencilerinin ise çoğunluğunun standart bireyleşme grubunda yer aldığı görülmektedir. Beliren yetişkinlik kuramındaki (Arnett 2000) açıklamalara bakıldığında, üniversite öğrencilerinin gelişimsel bireyleşme grubunda, öğrenci olmayan grubun ise standart bireyleşme grubunda olması beklenirdi. Üniversite yaşantısı bireylere daha eylemli davranmaları gereken bir ortam sunmaktadır. Bireyler, üniversite eğitimi boyunca hayatın pek çok alanında kendi başlarındadırlar ve pek çok kararı kendileri vermek ve kendi yaşamlarını yönetmek zorundadırlar. Kendileri üzerine yoğunlaşmalarının en büyük kazancı eylemliliktir (Arnett 2004). Yüksek eylemlilik ise gelişimsel bireyleşmeyi temsil etmektedir. Bu çalışmada öğrenci olan katılımcıların çoğunluğunun standart bireyleşme grubunda olduğu ve bu çalışmanın sonuçlarının bu bilgilerle geliştiği söylenebilir. Standart bireyleşmede kişinin çok sınırlı düzeyde çabası, yetkinliği ve eylemliliği söz konusudur ve bireyler iş ilişkilerinde, aile ilişkilerinde ve toplumda kurallara

uyum zorundadırlar (Cote 2000). Sonuçların bu şekilde çıkmasının nedeni, anababaların hala öğrenciler üzerindeki varolan etkisi olabilir. Arnett'in kuramı (2000) bireyci batı kültürü dikkate alınarak geliştirilmiştir ve bu çalışmanın bulguları, kuramda açıklanan özelliklerin toplulukçu kültürlerde geçerli olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Öğrenci olmayan katılımcıların çoğunluğunun gelişimsel bireyleşme grubunda yer almasının nedeni işyerinde günlük yaşamda birçok karar vermek zorunda kalmaları ve öğrenci olan gruba göre "daha" yetişkin olmaları ve bu yüzden kendi yaşamlarını daha iyi yönetmeleri olabilir. Çoğu kültür ve toplumda yetişkinliğin başlangıcı eğitimi tamamlama, tam zamanlı bir işe başlama, evlenme gibi normlarla belirgindir (Shanahan ve ark. 2002). Genç insanlar kendilerini 18-19 yaşlarında yetişkin gibi hissetmeye başlamalarına karşın, tam olarak yetişkin gibi hissetmeleri yıllar sonra olmaktadır (Arnett 2004). Yani, okulu bitirme, evden ayrılma, kalıcı ve tam zamanlı bir işe başlama, evlenme ve anababa olma gibi ölçütlerden, ya da bireyin bu geçişleri yaşamış olmasından çok genç insanın kendini yetişkin gibi hissetmesi için, kendi sorumluluğunu alması, kendi kararlarını verebilmesi ve ekonomik ve dolayısıyla sosyal anlamda kendine yetebilen bir birey olması gerekmektedir. Bu çalışmada öğrenci olmayan katılımcıların neredeyse tamamı evli ve çocuk sahibidir. Bu yüzden kendilerini yetişkin gibi hissediyor olabilirler ve bu durum grubun çoğunluğunun gelişimsel bireyleşme grubunda yer almasına neden olmuş olabilir.

Kimlik Statülerinin Bireyleşme Türüne Göre Farklaşım Farklaşmadığına İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Bu çalışmada, hem önceki görgül araştırma sonuçları (Kroger 1985, Schwartz ve ark. 2005, Cote ve Schwartz 2002) hem de kuramsal açıklamalar (Cote 1997) dikkate alınarak, kimlik statülerinin bireyleşme türlerine göre farklılaşacağı şeklinde tek yönlü bir hipotez kurulmuştur ve araştırma sonucunda bu hipotez doğrulanmıştır. Daha ayrıntılı ele almak gerekirse, "Gelişimsel bireyleşme grubunda bulunan bireyler, standart bireyleşme grubunda bulunan bireylere göre daha fazla sağlıklı kimlik biçimlenmesine (başarılı kimlik

statüsü gibi) sahiptir" hipotezi ve "Standart bireyleşme grubundaki bireyler, gelişimsel bireyleşme grubundakilere göre daha fazla düşük kimlik biçimlenmesine (kaçınma gibi) sahiptir" hipotezi kurulmuştur ve araştırma sonucunda bu hipotezlerin doğrulandığı görülmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre, kimlik puanları bireyleşme türlerine göre farklılaşmaktadır. Daha ayrıntılı ele alındığında, ideolojik başarılı kimlik statüsünün gelişimsel bireyleşme grubunun lehine olarak farklılaştığı görülmektedir. Bu bulgu, gelişimsel bireyleşmeyi tercih etmenin yani seçenekleri araştırıp, inceleyip, daha sonra kendine uygun olanı seçmenin ve yaşamına yön vermenin ideolojik boyutta başarılı kimlik biçimlenmesiyle ilişkili olduğu şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca, bulgulara bakıldığında, ideolojik askıya alınmış, ideolojik ipotekli, ideolojik dağınk, kişilerarası askıya alınmış, kişilerarası ipotekli ve kişilerarası dağınk kimlik statülerinin standart bireyleşme grubunun lehine olmak üzere, bireyleşme türüne göre farklılaştığı görülmektedir. Başka bir ifade ile, yetişkinliğe geçişte standart bireyleşmeyi tercih eden bireylerin kimlik biçimlenmesi olumsuzdur. Cote'a göre (1997), eylemliliğin derecesi bireyleşmenin yönünü belirlemektedir ve yüksek eylemlilik gelişimsel bireyleşmeye, düşük eylemlilik ise standart bireyleşmeye neden olmaktadır. Bu bulgular birlikte ele alındığında, yetişkinliğe geçişte seçenekleri deneme, keşfetme, özerk eylemde bulunma gibi özellikleri tercih eden bireylerin ideolojik boyutta sağlıklı kimlik biçimlenmesine sahip olduğu; yetişkinliğe geçişte kendilerine sunulan hazır seçenekleri tercih eden ve çok fazla çabası, yetkinliği ve eylemliliği olmayan bireylerin ise ipotek/uyma ve kaçınma gibi sağlıksız kimlik biçimlenmesine (ideolojik askıya alınmış, ideolojik ipotekli, ideolojik dağınk, kişilerarası askıya alınmış, kişilerarası ipotekli ve kişilerarası dağınk boyutlarında) sahip olduğu söylenebilir.

Literatüra bakıldığında, bu bulguların kuramsal açıklamalarla (Arnett 2000, 2004, Cote 1997, 2002, Cote ve Levine 2002) ve görgül çalışmalarla (Kroger 1985, Cote ve Schwartz 2002, Schwartz ve ark. 2005) uyumlu olduğu söylenebilir. Kroger (1985), üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada sağlıklı kimlik biçimlenmesi ile bireyleşme arasında pozitif, ipotek/uyma ve kaçınma ile negatif ilişki

bulmuştur. Benzer biçimde Cote ve Schwartz (2002), beliren yetişkinlerle yaptıkları çalışmada kimlik biçimlenmesinin bireyleşme türlerine göre farklılaştığını; gelişimsel bireyleşme ile sağlıklı kimlik biçimlenmesi arasında pozitif, gelişimsel bireyleşme ile sağlıksız kimlik biçimlenmesi (kaçınma gibi) arasında negatif ilişki bulmuştur. Ayrıca, aynı çalışmada standart bireyleşme ile kimlik başarısı arasında negatif, kaçınma ile pozitif ilişki bulunmuştur. Aynı şekilde, Schwartz ve ark. (2005), beliren yetişkinlerle yaptıkları çalışmada gelişimsel bireyleşme ile keşif/esnek bağlanma arasında pozitif, kaçınma ile negatif ilişki ve gelişimsel bireyleşme ile ipotek/uyma arasında ilişki bulunmamıştır. Aynı çalışmada, standart bireyleşme ile keşif/esnek bağlanma arasında negatif, kaçınma ile pozitif ilişki bulunmuştur ve gelişimsel bireyleşme ile ipotek/uyma arasında ilişki bulunmamıştır. Bu çalışmaların bulgularının birbiriyle uyumlu olduğu ve gelişimsel bireyleşme ile sağlıklı kimlik biçimlenmesi arasında olumlu ilişki olduğu görülmektedir. Bu çalışmanın bulgularına bakıldığında, sonuçların literatürdeki bu üç çalışmayla benzer olduğu görülmektedir.

Bununla birlikte, bu çalışmada kişilerarası alanda başarılı kimlik statüsünün bireyleşme türüne göre farklılaşmadığı ortaya çıkmıştır. Bu bulgu yukarıda özetlenen kuramsal açıklamalarla ve yapılan çalışmalarla çelişiyor görünmektedir. Bu durumun nedenleri arasında araştırma grubu, bu alt boyuta ilişkin ölçek maddelerinin doğru doldurulmamış olması ya da kültürel etkiler sayılabilirken; en olası neden kültür gibi görünmektedir. Türk kültüründe, yakın iletişim, fiziksel temas, kişisel sınırların çok fazla dikkate alınmaması, kişilerarası ilişkilerin iç içe geçmiş olması yaygındır (Kağıtçıbaşı 1996). Türkiye genel olarak toplulukçu bir toplumdur ve Türkiye'deki sosyokültürel bağlamda geleneksel olarak aile, akrabalar, komşular ve sosyal gruplar arasında yakın bağlar önemlidir (Karadayı 1998, Kağıtçıbaşı 1996). Bu özellik, bireylerin benlik kurgusunun şekillenmesine de etki etmektedir. Türk toplumunun genelinde yaygın olan özelliğin karşılıklı bağımlılık olduğu ve kişilerarası ilişkilerin çok fazla iç içe geçtiği ifade edilmektedir (Kağıtçıbaşı 1996). Dolayısıyla, bireyin gelişimsel ya da standart bireyleşmeyi tercih etmesinin, başka bir ifade ile özerk eylemde bulunabilme kapasitesinin

derecesinin, kişilerarası alanda başarılı kimlik statüsü ile ilişkisiz çıkması aslında kültürel özellikler dikkate alındığında beklendik bir sonuçtur.

Genel olarak kimlik biçimlenmesinin bireyleşme türlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgulara bakıldığında, kişilerarası boyutta başarılı kimlik statüsünün bireyleşme türüne göre farklılaşmaması dışında, diğer bulguların kimlik gelişimi ile ilgili kuramsal açıklamalarla bireyleşme-kimlik ilişkisini inceleyen çalışmalarla uyumlu olduğu söylenebilir. Kişilerarası boyutta başarılı kimlik statüsünün bireyleşme türüne göre farklılaşmaması bulgusu, kişilerarası ilişkilerin kimlik gelişimi açısından önemli olduğu şekilde yorumlanabilir. Kişilerarası ilişkiler, kimlik bağlamında ele alındığında koruyucu bir ruh sağlığı etkeni olarak ele alınabilir. Bu bulgu, çocukların sosyal ilişki becerilerinin kimlik gelişimiyle ilişkili olduğu şekilde de yorumlanabilir.

Bu çalışmanın bulgularından yararlanarak hem ileride yapılacak araştırmalar için, hem de günlük yaşama yönelik birkaç öneri sunmak olasıdır. Bilindiği gibi kimlik gelişimi ergenlikte başlamakta

ve yirmili yaşlar boyunca sürmektedir. Bu çalışmada araştırma grubu sadece beliren yetişkinlerden oluşmaktadır. Sonraki çalışmalar ergenler ve beliren yetişkinleri birlikte ele alabilir. Bu çalışmada, üniversite eğitimi almayan gruptaki katılımcıların çalışıp çalışmadıkları, askerlik yapıp yapmadıkları, sevgili, nişanlı ya da evli olup olmadıklarının bu çalışmada dikkate alınmamış olması önemli bir sınırlılıktır. Sonraki çalışmalarda bunlar ve benzeri demografik değişkenlerle bireyleşme ilişkisinin incelenmesi literatüre önemli katkılar sağlayabilir. Yöntem olarak bu çalışmaya bakıldığında, araştırmanın nicel bir çalışma olduğu görülmektedir. Sonraki çalışmalar hem nicel hem de nitel veriler kullanılarak yapılabilir. Bireyleşme ve kimlik biçimlenmesi ilişkisinin boylamsal bir çalışma ile incelenmesi bu değişkenlerin ilişkisinin yönü ve gücü hakkında daha çok bilgi sağlayabilir. Ek olarak, literatürle çelişen bulguları sınamak amacıyla, kültürlerarası çalışmalar yapılabilir.

Yazışma adresi: Dr. Hasan Atak, Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi, Kırıkkale, sternum_001@hotmail.com

KAYNAKLAR

- Adams GR, Jones RM (1983) Female adolescents identity development: age comparison and perceived child rearing. *Dev Psychol*, 19: 249-256.
- Archer SL (1985) Career and/or family the identity process for adolescent girls. *Youth & Society*, 16: 289-314.
- Arnett JJ (2000) Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *Am Psychol*, 55:469-480.
- Arnett JJ (2004) Emerging adulthood: The winding road from the late teens through the twenties. New York, Oxford University Press.
- Atak H (2010) Yetişkinliğe geçişte kimlik biçimlenmesi ve eylemlilik (agency): Bireyleşme sürecinde iki gelişimsel kaynak (Doktora Tezi), Ankara, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Atak H, Çok F (2007) Emerging adulthood and perceived adulthood in Turkey, 3rd Conference on Emerging Adulthood, Tucson, AZ, USA.
- Başkan T (2000) Ruhsal sorunu olan ergenlerde kimlik duygusu: Karşılaştırılmalı bir çalışma. Yayımlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi.
- Bennion LD, Adams GR (1986) A revision of the extended version of the Objective Measure of Ego Identity Status: An identity instrument for use with late adolescents. *J Adolesc Res*, 1:183-198.
- Buss DM, Barnes ML (1986) Preferences in human mate selection. *J Pers Soc Psychol*, 50: 559-570.
- Cohen J (1988) Statistical power analysis for the behavioral sciences, 2. Baskı, Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Côté JE (1997) An empirical test of the identity capital model. *J Adolesc*, 20:421-437.
- Côté JE (2000) Arrested adulthood: The changing nature of maturity and identity. New York, New York University Press.
- Côté JE (2002) The role of identity capital in the transition to adulthood: The individualization thesis examined. *J Youth Stud*, 5:117-134.
- Côté JE, Levine CG (2002) Identity formation, agency, and culture: A social psychological synthesis. Mahwah, NJ, Lawrence Erlbaum.
- Côté JE, Schwartz SJ (2002) Comparing psychological and sociological approaches to identity: Identity status, identity capital, and the individualization process. *J Adolesc*, 25:571-586.
- Çuhadaroğlu F (1999) Identity confusion and depression in groups of adolescence having psychiatric and physical symptoms, *Turk J Pediatr*, 41: 73-79.
- Dereboy İF, Dereboy Ç, Coşkun A ve ark. (1994) Özdeğer duygusu, öz imgesi ve kimlik duygusu-II: Bir kimlik duygusu değer-

- lendirme aracına doğru-ön çalışma. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 1: 61-69.
- Dereboy F, Çelen N (2012) Türk Gençlerinde Kimlik Gelişimi ve Kimlik Sorunları. Türkiye'de Gençlik: Ne Biliyoruz? Ne Bilmiyoruz? M Eskin, Ç Dereboy, H Harlak, F Dereboy (Ed), Ankara, Çocuk ve Genç Psikiyatrisi Yayınları, s.83-119.
- Doğan-Ateş A, Cebiöglü S, Erdoğan E, ve ark. (2007) Conceptions of the transition to adulthood among Turkish emerging adults. Poster presented at the 3rd Conference on Emerging Adulthood, Tucson, Arizona.
- Erikson EH (1968) Identity: Youth and crisis. New York: W.W. Norton Company, Inc.
- Eryüksel GN, Varan A (1999) Benlik kimliği statülerinin değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Rapor.
- Gavas A (1998) Kimlik gelişimi sırasında ergenin anne-baba ile ilişki düzeyinin saptanması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Güneri O, Sümer Z, Yıldırım A (1999) Sources of self-identity among Turkish adolescents. Adolescence, 34: 535-546.
- Halperin S (2001) The forgotten half revisited: American youth and young families, 1988-2008. Washington, DC: American Youth Policy Forum.
- Kağıtçıbaşı Ç (1996) Özerk-İlişkisel benlik: Yeni bir sentez. Türk Psikoloji Dergisi, 11: 36-44.
- Karadayı F (1998) İlişkili özerklik: Kavramı, ölçülmesi, gelişimi ve toplumsal önemi, gençlere ve kültüre özgü değerlendirmeler. Adana: Çukurova Üniversitesi Basımevi.
- Kaynak-Demir H, Dereboy F, Dereboy Ç (2009) Gençlerde kimlik bocalaması ve psikopatoloji. Turk Psikiyatri Derg, 20: 227-235.
- Kroger J (1985) Separation-Individuation and ego identity status in New Zealand university students. J Youth Adolesc, 14: 133-147.
- Marcia JE (1966) Development and validation of ego identity status. J Pers Soc Psychol, 5:551-558.
- Marcia JE (2002) Identity and psychosocial development in adulthood. Identity: An International J Theory Res, 2: 7-28.
- Özdikmenli-Demir G (2010) Üniversite öğrencilerinde kimlik gelişimi: Kimlik statülerinin sosyal sermaye ve kimlik sermayesi ile olan ilişkisi. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 34:1-10.
- Perry WG (1999) Forms of ethical and intellectual development in the college years: A scheme. San Francisco: Jossey-Bass.
- Schwartz SJ (2002) In search of mechanisms of change in identity development: Integrating the constructivist and discovery perspectives on identity. Identity: An International J Theory Res, 2:317-339.
- Schwartz SJ (2005) A new identity for identity research: Recommendations for expanding and refocusing the identity literature. J Adolesc Res, 20:293-308.
- Schwartz SJ (2006) Predicting identity consolidation from self-construction, eudaimonistic self-discovery, and agentic personality. J Adolesc, 29:777-793.
- Schwartz SJ, Côté JE, Arnett JJ (2005) Identity and agency in emerging adulthood: Two developmental routes in the individualization process. Youth & Society, 37: 201-229.
- Shanahan MJ, Porfeli E, Mortimer JT ve ark. (2002) Subjective age identity and the transition to adulthood: Demographic markers and personal attributes. Youth Dev Stud, 8:76-81.
- Streitmatter J (1993) Gender differences in identity development: an examination of longitudinal data. Adolescence, 28: 55-67.
- Süslü DP (2002) Çalışan ve öğrenci ergenlerde kimlik duygusu kazanımının araştırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Solmaz F (2002) Lise son sınıf öğrencilerinin kimlik statüleri ile anne-baba tutumları algılamaları arasındaki ilişkinin incelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Türkbay T, Özcan C, Doruk A ve ark. (2005a) Ergenlerde kimlik bocalaması üzerine cinsiyetin etkisi. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 12: 69-74.
- Türkbay T, Özcan C, Doruk A ve ark. (2005b) Consequences of identity confusion on adolescents' psychiatric symptoms and self-esteem. Psychiatry in Turkey, 7: 92-97.
- Uzman E (2002) Sosyal destek düzeyleri farklı üniversite öğrencilerinin bazı değişkenlere göre kimlik statüleri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Wires JW, Baracos R, Hollenbeck AR (1994) Determinants of adolescent identity development: A cross-sequential study of boarding school boys. Adolescence, 29: 361-378.